

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN MEDYA OKURYAZARLIĞI DÜZEYLERİ

Erhan GÖRMEZ

MEB Sınıf Öğretmeni, erhangormez@hotmail.com

Özet

Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin medya okuryazarlığı düzeylerini tespit etmektir. Bunun yanında bu çalışma aracılığıyla, öğrencilerin karşılaştıkları kitle iletişim araçlarını yorumlarken okulda almış oldukları medya okuryazarlığı dersinin bu dersi almayan öğrencilere kıyasla bir etkisinin olup olmadığını ortaya koymaktır. Araştırmada, nitel veri toplama araçlarından görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında medya okuryazarlığı dersini alan 10 ve almayan 10 sekizinci sınıf öğrencisi ile araştırmacı tarafından hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşme formunda kullanılan sorular Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabında yer alan İletişim Nedir?, Kitle iletişimi, Medya, Televizyon, Gazete ve İnternet gibi ünitelere ait program kazanımları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Araştırmada, öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde: Medya okuryazarlığı dersini almış öğrencilerin bu dersi almamış öğrencilere göre İletişim Nedir?, Kitle iletişimi, Medya, Televizyon, Gazete ve İnternet ünitelerinde yer alan kazanımları daha fazla içselleştirdikleri ancak İnternet ünitesiyle alakalı kazanımları içselleştirme bakımından iki öğrenci grubu arasında bir farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ortaokul, Medya, Medya Okuryazarlığı, Medya Eğitimi

MEDIA LITERACY LEVELS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Abstract

The aim of this study is to determine the media literacy levels of secondary school students. Besides, with this study we aim to reveal whether, while evaluating mass communication tools the students encounter, media literacy courses the students attend is helpful compared to those who do not attend. In this qualitative study, interview method was used to gather required data. The interviews were conducted with 10 secondary school students of grade 8 attending media literacy courses, and 10 students who do not, by using semi-structured interview forms developed by the researcher. The questions used in semi-structured interview forms were prepared considering the outcomes of Media Literacy program related to units in Media Literacy Lesson Teacher Guide Book such as What is Communication?, Mass Communication, Media, Television, Newspaper and the Internet. The data gathered through the student was analyzed by applying content analysis method. The result of the study shows that, students attending Media Literacy course have higher acquisition level on the outcomes of the target units (What is Communication?, Mass Communication, Media, Television, Newspaper and the Internet) than those who did not attend this course, but no difference has found in terms acquisition of Internet Unit outcomes between two student groups.

Key Words: Secondary School, Media, Media Literacy, Media Education

GİRİŞ

Günümüz insanın eksikliğine asla tahammül edemediği, onsuz elinin kolunun bağlı olduğunu düşündüğü, varlığından dolayı da kendini rahat hissettiği ve isteklerini onun aracılığıyla kolay bir şekilde gerçekleştirdiğine inandığı güç: Medya araçları. Farkında olalım veya olmayalım dünyayı nasıl algılayacağımızı söyleyerek bizi yönlendiren, belli davranış örüntülerinin yerleşmesinde rol oynayan bu gücün hayatımız üzerindeki etki alanı oldukça geniştir ve genişlemeye de devam edecektir.

Bu gücün sağladığı avantajların yanı sıra olumsuz yanları da yok değil. Medyanın olumsuz yanları şiddet içerikli davranışların yaygınlaşması, gizli veya açık bir biçimde cinsellikle alakalı içeriklere maruz kalma, hayali beden imgelerinin teşviki, ilgi çeken etkinliklerle sağlığa zarar veren alışkanlıkların sunumu ve çocukları hedef alan ikna edici reklam içeriklerine maruz kalma şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Medyanın genişleyen bu etkisi ve yukarıda sayılan olumsuzluklarına karşı en savunmasız kesim şüphesiz çocuklardır. Çocukluk, bireyin dünyaya geldiği andan itibaren yetişkinler ve çevre kaynaklı olumlu-olumsuz etkilere maruz kaldığı pasif bir dönemdir. Yaşamla alakalı her türlü bilgiyi öğrenmenin insan ömrünün sonuna kadar devam ettiğini kabul etsek de, çocuk kendisiyle, toplumla ve dünyayla alakalı her şeyi bu dönemde öğrenmeye başlar. Öğrenme sürecinde çocuk ilk olarak ailesiyle etkileşime girer (Akçalı, 2009: 1). Aile içinde büyüyen, öğrenen ve olgunlaşan çocuk, toplum içinde de şekillenir ve değişir. Çocuğun gelişim sürecine etki eden üçüncü önemli unsur olan medyanın etkisi artık kaçınılmaz olarak başköşedeki yerini almıştır (Ertürk, 2011: 49).

Gigli'ye (2004) göre medya, çocuklar ve gençler için iki karşıt etki sunabilmektedir: Fırsatlar ve riskler. Küreselleşen medya çocukların bakış açılarının gelişimine, yeni yeteneklerin çocuklar arasında daha fazla paylaşımına ve bilgiye eşitlikçi bir zeminde erişimine imkân sağladığı gibi kültürel özdeşleşmeye, değerlerin yitirilmesine ve çocukluğun yozlaşmasına da neden olabilmektedir. Çocukların ve gençlerin medyanın sunduğu fırsatlardan daha iyi faydalanmalarını sağlarken aynı zamanda onların medyanın neden olduğu risklerden korumanın yolu medya okuryazarlığı eğitimidir.

Okuryazarlık anlayışına yeni bir açılım getiren medya okuryazarlığı kavramı 21. yüzyıl eğitim anlayışına hitap etmektedir. Bu anlayış, medya okuryazarı olan kişilere yazıdan, videoya, internetten, çeşitli formlardaki medya iletilerine erişmeyi, analiz etmeyi, değerlendirmeyi ve oluşturmayı sağlayan bir çerçeve sunar. Medya okuryazarlığı, demokrasilerde vatandaşların ihtiyaç duyduğu kişisel dışı vurumu ve araştırma yeteneklerini geliştirmenin yanında toplumda yaşam boyu öğrenmeyi kolaylaştıracak önemli yeteneklerin kazanılmasına da yardımcı olur (Martinsson, 2009: 3).

Medya okuryazarlığı dersi, kişinin medya bilinci kazanmasında çok önemli bir role sahiptir. Bu dersin etkili uygulamalarla işlenmesi eleştirel düşünme, problem çözme, sosyal-kişisel özerklik ve iletişim gibi önemli becerilerin çocuklara kazandırılmasına katkı sağlayacaktır. Bütün bu yetenekler aktif ve bilinçli bir vatandaşlık oluşturmak için oldukça önemlidir. Gerçekte, medya okuryazarlığı ile ilgili batılı toplumlarda yapılan çalışmalar medya bilgisine sahip bireylerin toplumsal konularla ilgili yerinde bir fikre sahip olduğunu, toplumsal olduğu kadar bireysel olarak da fikirlerini ortaya koyacak iyi bir donanıma sahip olduklarını ortaya koymaktadır (Carlsson-Tayie v.d., 2008).

Medya okuryazarlığı dersinin birey ve toplum üzerindeki bilgilendirici ve yönlendirici etkilerinin farkına varan birçok ülke, yaşam boyu öğrenme için gerekli olan donanım ve yeteneğe sahip olmayı kolaylaştıran bu dersin eğitimine giderek daha çok önem vermektedir. Ülkemizde ise konuyla alakalı olarak son on yılda önemli adımlar atılmıştır. 2004 yılında Devlet Bakanlığı bünyesinde kurulan, ülkemizin önde gelen kamu kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin ve üniversitelerinin temsil edildiği Şiddeti Önleme Platformu'nda, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ilk kez ilköğretim okullarında medya okuryazarlığı derslerinin okutulmasını önermiştir. Yapılan ön hazırlık çalışmaları sonucunda, "İlköğretim Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı" 31.08.2006 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nda görüşülerek kabul edilmiştir (RTÜK, 2012).

Medya okuryazarlığı dersinin okullarda seçmeli dersler kapsamında verilmesi, konuya ilgi duyan eğitimcileri, araştırmacıları, iletişim uzmanlarını ve akademisyenleri medya okuryazarlığı dersinin ülkemizdeki durumunu ortaya koyma amaçlı çalışmalar yapmaya sevk etmiştir. Bu çalışmalar ilköğretim öğrencileriyle (6., 7. ve 8. sınıf), öğretmenlerle (Sınıf Öğretmenleri, Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ve Türkçe Öğretmenleri) ve öğretmen adaylarıyla (üniversitelerin Sosyal Bilgiler, Sınıf Öğretmenliği ve Türkçe Öğretmenliği lisans bölümleri gibi) yapılmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin medya okuryazarlığı düzeylerinin değerlendirildiği bu çalışmamızda, öğrencilerin mini bir medya laboratuvarı ortamında farklı medya araçlarıyla bire bir etkileşime girmeleri sağlanarak bu araçlardan gelen iletilere verdikleri tepkiler değerlendirilmeye çalışılmıştır. Medya okuryazarlığı dersinin etkililiği derste öğrenilen her türlü kazanım ve becerinin öğrenciler tarafından içselleştirilip içselleştirilmediğinin tespitiyle ortaya çıkabilir.

Medya Okuryazarlığı Nedir?

Medya okuryazarlığı, üzerinde çok kapsamlı araştırmaların yapıldığı bir kavramdır. Literatürde medya okuryazarlığıyla aynı anlama gelen farklı kavramların kullanıldığını görmekteyiz. 1990 yılında Fransa'da (Toulouse) UNESCO tarafından *Medya Eğitiminde Yeni Yönelimler* adı altında düzenlenen bir konferansta, medya eğitimi, medya çalışmaları ve medya okuryazarlığı kavramlarının doğru terim olup olmadığı konusunda önemli tartışmalar yapılmıştır. Bu tartışmanın galibi, toplumsal etkinliklere aktif katılım için ihtiyaç duyulan bilginin okunması ve işleminden geçirilmesi yeteneklerini içeren medya okuryazarlığı kavramı olmuştur (Altun, 2009).

Medya okuryazarlığının ne olduğuyla alakalı siyasi ve uluslar arası yaklaşımların ötesinde, akademik çevre içinde *Ulaşma, Anlama ve Oluşturma; Kültürel, Eleştirel, Yaratıcı; Koruma, İlerletme ve Katılma; Medyayı Okuma ve Yazma* ve bunun gibi kavramları içeren birçok tanım üretilmiştir. Bu kavramları içeren çeşitli medya okuryazarlığı tanımları incelendiğinde:

Uysal'a (2006) göre medya okuryazarlığı medya kod ve geleneklerini analiz etme, medyanın değer ve ideolojilerini eleştirebilme, medya metinleri tarafından üretilen mesajları yorumlama, medyanın içeriğini değerlendirme ve seçici olma, medyanın etkilerini fark etme, medyayı akıllıca kullanmayı sağlayan bir pedagojidir.

Thoman'a (2009) göre medya okuryazarlığı, her gün televizyondan, radyodan, bilgisayardan, gazeteden, dergiden ve tabii ki reklamlardan aldığımız görsel ve işitsel sembollerden kişisel bir anlam çıkarma kabiliyetidir. Medya okuryazarlığı, seçme ve ayırt etme, sorma ve sorgulama, etrafımızda olup bitenlerden haberdar olma, pasif ve savunmasız olmama kabiliyetleridir.

Potter (2005) medya okuryazarlığını, karşılaştığımız mesajların anlamlarını yorumlama ve medya tarafından maruz bırakıldığımız iletiler grubu olarak tanımlamaktadır. Potter için, medya okuryazarlığının temelini faydalı bilgi yapıları oluşturmaktır. Bireylerin, medya endüstrileri, medya iletileri, medyanın etkileri ve medya çevresiyle alakalı olarak gerçekleri bilmeye hakkı vardır. Dahası, bu bilgiler aracılığıyla seçim yapmak ve organize olmak için, insanların analiz etme, değerlendirme, gruplama, tümevarım, tümenden gelim, sentez ve özetleme gibi yeteneklere ihtiyaçları vardır. Bilgi yapımızı ne kadar çok

geliştirirsek, etkileşim halinde olduğumuz medya iletilerini de anlama durumumuzda o oranda artacaktır.

Günümüzde medya okuryazarlığı ile alakalı en yaygın kabul gören tanımı Medya Okuryazarlık Ulusal Öncülük Konferansı yapmıştır. Aufderheide (1992) Aspen Wye Wood kurumunda bir araya gelen katılımcıların oy birliği ile medya okuryazarlığını “ulaşabilme, analiz etme ve kesin bir sonuç çıkarmak için bilgi üretme yeteneği” olarak tanımladığını rapor etmiştir. Medya okuryazarlığı tanımının sonraki versiyonlarına “değerlendirme” tabiri de eklenmiştir.

Medya Eğitimi

Her geçen gün daha da çok çocuk hem evde hem de okulda pratik bir biçimde kitle iletişim araçlarına ulaştığından medya okuryazarlık eğitimi de önem kazanmaktadır. Carlsson vd. (2008) radyo, televizyon, bilgisayar, medya ve bilgi okuryazarlığına olan ilginin artmasını katılımcı vatandaşlık ve demokrasi kavramlarıyla medya okuryazarlığı arasındaki yakın bağlantı ile açıklamaktadır.

Demokratik ve medya eksenli bir toplum kurmak için ihtiyaç duyulan eğitim anlayışına bu süreçte daha çok önem verilmiştir. Bu durum kaçınılmaz olarak, mevcut müfredatla etkili biçimde bütünleşmiş bir medya eğitimi programının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Medyanın eğitim-öğretim faaliyetlerinde bir araç olarak kullanılmaya başlaması ve medya eğitimi 1900 yılların başlarına kadar dayanmaktadır. İlerleyen zaman içerisinde UNESCO konuyla ilgili uluslararası bir bilincin oluşması için *Eğitimde Medya Çalışmaları* adlı yayınlarla eğitimciler arasında konuya yönelik ilginin artmasına çalışmıştır. Medya okuryazarlığı eğitimi, 1970’li yıllardan 2000’li yıllara doğru teknolojik gelişmelerden dolayı farklılaşma eğilimine girmiştir. Thoman ve Jolls (2005)’a göre, 1970’li yıllarda medya okuryazarlığı eğitimi çocuklara medyada reklamların nasıl iletildiğini ve televizyon programlarının nasıl analiz edileceğini öğretme işi olarak görülmekteydi. Bu gün ise medya eğitimi öğrencilere kültür ve kültürler arası diyaloga ulaşmanın ve eğlenmek için medyayı daha iyi kullanmanın bilgisini sunmaktadır (Oxstrand, 2009: 24).

Medya okuryazarlığı eğitimi, temelindeki araştırma mantığıyla öğrencilerin eleştirel yetenekleri kazanmasını sağlayan bir köprü, ayrıca 21. yüzyılda bir yetişkin olarak ihtiyaç duyulan bu yetenekleri yaşatmaya çalışan bir kaynaktır. UNESCO’nun (1997) yaptığı tanıma göre medya eğitimi:

"Kitle iletişim araçları hakkında öğrenme ve öğretme çalışmasıdır ve Matematik, Bilim ve Coğrafya gibi bilginin diğer alanlarını öğrenmek ve öğretmek için yardımcı olarak kullanılmasından farklı olarak, eğitim teorisi ve pratiği içindeki özel ve özerk bir bilgi alanının ifadesidir."

Medya Okuryazar Bireylerin Özellikleri

Medya okuryazarlığı yazınsal, görsel ve dijital formlardaki tüm ileti çeşitlerine ve kombinasyonlarına ulaşma, beğenme, yorumlama, analiz etme, üretme ve değerlendirme kabiliyetidir. Medya okuryazar bireyler sorunları çözmek için kitle iletişim araçlarını kullanırlar. Hem şahısların hem de organizasyonların oluşturdukları medya iletilerinde bilinçli ve eleştirel bir anlayışa sahip olurlar. Bunun yanı sıra, iletiye ulaşma ve ondan bir anlam

çıkarma konusunda izleyicinin, dinleyicinin rolünü organize ederler. Medya okuryazar bireyler medya organizasyonlarının toplumda nasıl çalıştığı bilgisini içeren kitle iletişim araçlarının siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve eğitsel rolünün farkındadırlar. Bundan dolayı, medya okuryazar bireyler kendileriyle medya, medyanın değeri, anlamı ve iletişi arasındaki ilişkiyi değerlendirebilirler (Jenkins, 2006).

Haider ve Dall (2004) medya okuryazar olan bireyi tanımlarken bu bireyin medya mesajlarını farklı kaynak ve formatlardan alarak değerlendirme yapması gerektiği üzerine görüş bildirmiştir. Ayrıca medya okuryazarı olarak adlandırılan bireyin medya teknolojilerini takip etmesi, bunların gelişim tarihi hakkında basit düzeyde de olsa bilgi sahibi olması, medya tarafından oluşturulan manipülatif mesajları değerlendirme ve analiz yeteneğine sahip olması gerektiğini söylemiştir.

Hong Kong Medya Eğitimini Savunanlar Birliği de 21. yüzyılda medya okuryazar olan bireylerin sahip olması gereken yeterlilikleri şöyle sıralamaktadırlar:

- Medyanın etkisi konusunda eleştirel farkındalık: Bir bütün olarak medyanın bireysel ve toplumsal yaşama olan etkisini fark edebilme,
- Medya tarafından kullanılan faaliyet ve teknikleri anlama,
- Medya analitik yetenekleri: Çeşitli medya iletilerini analiz edebilecek yetenekleri öğrenme (özellikle de gizli mesajları),
- Medyanın eleştirel değerlendirilmesi: Medyanın performansını değerlendirmek için eleştirel bir standart kullanma ve öne çıkan medya ürünlerini değerlendirme,
- Medya aracılığıyla öğrenme,
- Yaratıcı bir biçimde ifade edebilme,
- Medyayı denetleme ve etkileme: Medyanın performansı konusunda sesini çıkarmak ve düzeltilmesini istemek,
- Sorumlu bir tüketici olarak medyayla alakalı etik ilkeleri uygulama: Medya okuryazar bireyler hem medya üreticisidirler hem de medya tüketicisidirler. Bu yüzden onlar medya ürünleriyle faaliyette bulduklarında medyayla alakalı etik ilkeleri uygulamaya özen gösterirler.
- Medyadan öğrenilenleri akıllıca ve yapıcı biçimde uygularlar (Lee, 2010: 3).

Amaç

Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin medya okuma düzeylerini ve medya okuryazarlığı dersinin bu düzeyler üzerindeki etkisini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan öğrencilerin düşünce ve görüşlerin karşılıklı alışverişi sürecinde rol oynayan öğelerin işlevlerini fark etme yeterlilikleri hangi düzeydedir?
2. Medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan öğrencilerin bilgiyi, düşünceleri ve haberleri kısa zamanda geniş kitlelere duyurmada takip ettikleri yöntemler açısından yeterlilikleri hangi düzeydedir?
3. Medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan öğrencilerin kitle iletişim araçlarının işlevlerini fark etme yeterlilikleri hangi düzeydedir?

4. Medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan öğrencilerin televizyon kanallarını ve bu kanallarda yayınlanan program türlerini; amaçları, işlevleri ve özelliklerine göre ayırt edebilme yeterlilikleri hangi düzeydedir?
5. Medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan öğrencilerin televizyon izlerken televizyon programlarının yayın başlangıcında ekranda verilen uyarıcı simgelerin ve açıklamaların ne olduğunu bilme ve ne amaçla kullanıldığını açıklayabilme yeterlilikleri hangi düzeydedir?
6. Medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan öğrencilerin bir gazeteyi incelerken gazete ile ilgili temel kavramlardan nasıl faydalanacağını bilme yeterlilikleri hangi düzeydedir?
7. Medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan öğrencilerin internette bilgiye erişim, haber okuma, sohbet, E-posta ve eğitim etkinliklerini uygulamalı olarak gerçekleştirebilme yeterlilikleri hangi düzeydedir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, örnek olay çalışması deseninde, nitel bir çalışmadır. Yıldırım ve Şimşek (2011) nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamaktadırlar”.

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan örnek olay (case study) stratejisinden faydalanılmıştır. Durum çalışmaları, farklı sosyal olguları betimlemek, açıklamak ve değerlendirmek amacıyla yapılmaktadır. Bu nedenle durum çalışmasıyla bir olgu betimlenebilir, açıklanabilir ve değerlendirilebilir. Çalışmamızda medya okuryazarlığı dersini almış ve almamış ortaokul öğrencilerinin medyayı okuma düzeyleri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada çalışma grubunu, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Van il merkezinde bulunan 30 Ağustos Ortaokulunda öğrenim gören 8/A ve 8/B sınıfı öğrencileri oluşturmuştur. Bu sınıflardan medya okuryazarlığı dersini seçmeli olarak almış 8/B sınıfından 10 öğrenci, medya okuryazarlığı dersini almamış 8/A sınıfından da 10 öğrenci amaçlı ve yargıya dayalı örnekleme yöntemiyle seçilerek araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

Çalışma grubunun seçiminde olasılıklı olmayan örnekleme yönteminden amaçlı ve yargıya dayalı örnekleme çeşidinden faydalanılmıştır. Olasılığa dayalı olmayan örnekleme ise, evrende yer alan bazı elemanların örnekleme yer alma şansları diğerlerinden daha yüksektir veya düşüktür (Altunışık-Coşkun v.d., 2002). Bizde bu çalışmamızın çalışma grubunu araştırma problemlerine cevap bulunacağına inandığımız öğrencilerden seçmeye çalıştık.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak görüşme yöntemi türlerinden biri olan yarı-yapılandırılmış görüşme türünden faydalanılmıştır.

Araştırma kapsamında medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan sekizinci sınıfa giden 20 öğrenciyle, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmede öğrenciler kendilerini kısaca tanıttıktan sonra, hazırlanan görsel materyallerle ve bazı medya araçlarıyla bire bir etkileşime girmeleri sağlanarak medyayı okuma düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Görüşme soruları, ders kitabında yer alan İletişim nedir?, Kitle iletişimi, Medya, Televizyon, Gazete ve İnternet gibi ünitelerde yer alan kazanımlar dikkate alınarak 7 ana soru ve bu ana soruları irdeleyici 7 alt sorudan oluşmaktadır. Görüşmede kullanılan sorular ve Medya Okuryazarlığı Ders Programında yer alan ünite ve kazanımlar ilişkilendirilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada veriler nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan ‘görüşme’ yöntemi çeşitlerinden ‘Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu’ aracılığı ile toplanmıştır. Öğrenci gruplarıyla yapılan görüşmeler video kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve kayıt edilen veriler tek tek dinlenerek metinler haline getirilmiştir.

Öğrenci görüşmelerinden elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım-Şimşek, 2011). Bu çerçevede içerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalıştık. Bu çerçevede içerik analizin 4 bölümünde yapılanları incelediğimizde:

Verilerin kodlanması: Öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda ulaşılan kod ve temalar EK-1’de verilmiştir. Öğrencilerle yaptığımız görüşmede alt problemleri dikkate aldığımızda verilerden toplam 45 koda ulaştık. Her kodu ilgili olduğu temanın başlığının altında vermeye çalıştık.

Temaların bulunması: Çıkan kodlardan yola çıkarak verileri genel düzeyde açıklayabilen ve kodları belirli kategorilerde toplayan temalara ulaştık. Öğrencilerle yaptığımız görüşmede alt problemleri dikkate aldığımızda verilerden toplam 7 temaya ulaştık.

Kodların ve temaların düzenlenmesi: Öğrencilerle yaptığımız görüşmede ulaştığımız toplam 45 kodu yine belirlediğimiz 7 temaya bölüştürdük.

Bulguların yorumlanması: Bu son aşamada topladığımız verilere anlam kazandırmak, bulgular arasındaki ilişkileri açıklamak, neden- sonuç ilişkilerini belirtmek, bulgulardan bir takım sonuçlar çıkarmak ve elde edilen sonuçların önemini ortaya koymak için kapsamlı yorumlar yapmaya çalıştık.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda elde edilen bulgular çözümlenerek yorumlanmıştır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Düşünce ve görüşlerin karşılıklı alışverişi sürecinin ne olduğunu fark etme yeterlilikleri açısından öğrenciler hangi düzeydedir? Sorusuna yönelik bulguları ortaya çıkarmak için öğrencilere izledikleri videodan sonra:

a) **Videoda gördüklerini anlatır mısın?** Sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplarda ortaya çıkan kodların frekans dağılımları Tablo 1' de görülmektedir.

Tablo 1. Öğretmen ve Öğrenci Arasındaki Etkileşimi İfade Etmek İçin Kullanılan Kavramların Dağılımı

Kod	Sınıflar	Öğrenciler	f
İletişim	8/A	-	0
	8/B	Ö2, Ö5, Ö8	30
Bilgi aktarımı	8/A	Ö2	10
	8/B	Ö3, Ö4, Ö6, Ö7	40
Kaynağın alıcıya mesaj iletmesi	8/A	-	0
	8/B	Ö2, Ö9	20
Anlatma	8/A	Ö1	10
	8/B	Ö1, Ö4, Ö7	30
Cevaplama	8/A	Ö3, Ö4, Ö6, Ö7	40
	8/B	Ö3, Ö5, Ö8, Ö10	40
Soru sorma	8/A	Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9	60
	8/B	Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10	70

Tablo-1 de görüldüğü gibi 8/A sınıfındaki hiçbir öğrenci izlediği videodaki öğretmen ve öğrenci etkileşimini *iletişim* ve *kaynağın alıcıya mesaj iletmesi* gibi kavramlarla ifade etmezken, bu süreci *bilgi aktarımı* (Ö2; f 10), *anlatma* (Ö1; f 10), *cevaplama* (Ö3, Ö4, Ö6, Ö7; f 40) ve *soru sorma* (Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9; f 60) gibi kavramlarla ifade etmişlerdir. 8/B sınıfındaki öğrenciler de izlediği videodaki öğretmen ve öğrenci etkileşimini *iletişim* (Ö2, Ö5, Ö8; f 30), *bilgi aktarımı* (Ö3, Ö4, Ö6, Ö7; f 40), *kaynağın alıcıya mesaj iletmesi* (Ö2, Ö9; f 20), *anlatma* (Ö1, Ö4, Ö7; f 30), *cevaplama* (Ö3, Ö5, Ö8, Ö10; f 40) ve *soru sorma* (Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10; f 70) gibi kavramlarla ifade etmişlerdir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin bilgiyi, düşünceleri ve haberleri kısa zamanda geniş kitlelere duyurmada kullanılan yöntemler açısından yeterlilikleri hangi düzeydedir? Sorusuna yönelik bulguları ortaya çıkarmak için öğrencilere izledikleri videolardan ve inceledikleri gazete ve reklam afişlerinden sonra:

a) **Sen önemli gördüğün bir konuyu insanlara duyurmak için nasıl bir yol izledin? Neden bu yolu izlediğini açıklar mısın?** Sorularına öğrencilerin verdikleri cevaplardan sonra ortaya çıkan kodların, frekans dağılımları Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2. Önemli Bir Konuyu İnsanlara Duyurmak İçin Takip Edilen Yolu Belirtmede Kullanılan Kavramların Dağılımı

Kod	Sınıflar	Öğrenciler	f
Afiş/reklam kullanma	8/A	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9	70
	8/B	Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10	70
Televizyon kullanma	8/A	Ö2, Ö7	20
	8/B	Ö3, Ö10	20
İnterneti kullanma	8/A	-	0
	8/B	Ö5, Ö9, Ö10	30
Gazete kullanma	8/A	Ö5, Ö6	20
	8/B	Ö5, Ö10	20
Telefon kullanma	8/A	-	0
	8/B	Ö9	10
Anlatarak	8/A	Ö10	10
	8/B	Ö1, Ö9	20

Tablo-2 de görüldüğü gibi 8/A sınıfı öğrencilerinden hiç kimse önemli gördükleri bir konuyu insanlara duyurmak için *telefon* ve *internet kullanma* kavramlarını kullanmamışlardır. Bunun için *afiş/reklam kullanma* (Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9; f 70), *televizyon kullanma* (Ö2, Ö7; f 20), *gazete kullanma* (Ö5, Ö6; f 20) ve *anlatma* (Ö10; f 10) gibi kavramlar kullanmışlardır. 8/B sınıfı öğrencileri de aynı konu için *afiş/reklam kullanma* (Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10; f 70), *televizyon kullanma* (Ö3, Ö10; f 20), *internet kullanma* (Ö5, Ö9, Ö10; f 30), *gazete*

kullanma (Ö5, Ö10; f 20), *telefon kullanma* (Ö9; f 10), *anlatma* (Ö1, Ö9; f 20) gibi kavramları kullanmışlardır.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin kitle iletişim araçlarının işlevlerini fark etme yeterlilikleri hangi düzeydedir? Sorusuna yönelik bulguları ortaya çıkarmak için öğrencilere inceledikleri gazeteler, izlemiş oldukları videolar ve adını söyledikleri televizyon programlarından sonra:

a) İncelemiş olduğun gazetelerin, izlemiş olduğun videonun ve adını söylediğin televizyon programlarının ne gibi işlevleri vardır? Medyanın bu etkinlikte yer almayan başka işlev ve hizmet alanları var mıdır? Sorularına öğrencilerin verdikleri cevaplarda ortaya çıkan kodların, frekans dağılımları Tablo 3’de görülmektedir.

Tablo 3. Medyanın İşlevlerini İfade Ederken Kullanılan Kavramların Dağılımı

Kod	Sınıflar	Öğrenciler	f
Haber verme	8/A	Ö3, Ö5, Ö7, Ö8	40
	8/B	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	100
Bilgilendirme	8/A	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10	80
	8/B	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	80
Etkileme	8/A	-	0
	8/B	Ö2	10
Kamuoyu oluşturma	8/A	-	0
	8/B	Ö6, Ö8	20
Eğitme	8/A	-	0
	8/B	Ö2, Ö3	20
Eğlendirme	8/A	Ö3, Ö4, Ö6, Ö7	40
	8/B	Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9	70
Hoşça vakit Geçirme	8/A	Ö3, Ö6, Ö8	30
	8/B	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö7, Ö9	60
Tanıtım (reklam)	8/A	Ö1	10
	8/B	Ö5	10

Tablo-3 de görüldüğü gibi 8/A sınıfı öğrencilerinin hiçbiri medyanın işlevlerinden *etkileme*, *kamuoyu oluşturma* ve *eğitime* gibi kavramları kullanmamıştır. Bu öğrenciler incelemiş olduğu gazetelerden, izlemiş olduğu videolardan ve adını söylemiş oldukları video programlarından hareketle medyanın işlevlerini *haber verme* (Ö3, Ö5, Ö7, Ö8; f 40), *bilgilendirme* (Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10; f 80), *eğlendirme* (Ö3, Ö4, Ö6, Ö7; f 40), *hoşça vakit geçirme* (Ö3, Ö6, Ö8; f 30) ve *reklam* (Ö1; f 10) gibi kavramlarla ifade etmişlerdir. 8/B sınıfı öğrencileri de medyanın işlevlerini *haber verme* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 100), *bilgilendirme* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 80), *etkileme* (Ö2; f 10), *kamuoyu oluşturma* (Ö6, Ö8; f 20), *eğitime* (Ö2, Ö3; f 20), *eğlendirme* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9; f 70), *hoşça vakit geçirme* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö7, Ö9; f 60) ve *tanıtım (reklam)* (Ö5; f 10) gibi kavramlarla ifade etmişlerdir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin televizyon kanallarını ve bu kanallarda yayınlanan program türlerini; amaçları, işlevleri ve özelliklerine göre ayırt edebilme yeterlilikleri hangi düzeydedir? Sorusuna yönelik bulguları ortaya çıkarmak öğrencilere incelemiş oldukları televizyon kanalları ve izlemiş oldukları televizyon programından sonra:

a) Neden bu programı seçtin? Açıklar mısın? Bu program medyanın hangi işlevini yerine getirmektedir? Sorularına öğrencilerin verdikleri cevaplarda ortaya çıkan kodların, frekans dağılımları Tablo 4’de görülmektedir.

Tablo 4. Seçilen Televizyon Programlarının Medyanın Hangi İşlevini Yerine Getirdiği ile Alakalı İfade Edilen Kavramların Dağılımı

Kod	Sınıflar	Öğrenciler	f
Haber programı (Haber verme)	8/A	Ö2	10
	8/B	-	0
Spor programı (Bilgilendirme)	8/A	Ö9	10
	8/B	Ö1, Ö6	20
Diziler (Eğlendirme, bilgilendirme)	8/A	Ö3, Ö6, Ö7, Ö8	40
	8/B	Ö3, Ö5, Ö8, Ö9	40
Bilgi yarışmaları (bilgilendirme)	8/A	Ö4	10
	8/B	Ö4	10
Belgeseller (Eğitime, bilgilendirme)	8/A	Ö10	10
	8/B	Ö2, Ö10	20

	8/A	Ö1, Ö5	20
Yarışmalar			
(eğlendirme, hoşça vakit geçirme)	8/B	Ö7	10

Tablo-4 de görüldüğü gibi 8/A sınıfı öğrencileri televizyon kanallarında yayınlanan program türlerini amaç ve işlevleri bakımından ayırırken *haber programı (haber verme)* (Ö2; f 10), *spor programı (bilgilendirme)* (Ö9; f 10), *diziler (eğlendirme, bilgilendirme)* (Ö3, Ö6, Ö7, Ö8; f 40), *bilgi yarışmaları (bilgilendirme)* (Ö4; f 10), *belgeseller (eğitime, bilgilendirme)* (Ö10; f 10) ve *yarışmalar (eğlendirme, hoşça vakit geçirme)* (Ö1, Ö5; f 20) gibi kavramları kullanmışlardır. 8/B sınıfı öğrencilerinin hiçbiri televizyon kanallarında yayınlanan program türlerini amaç ve işlevleri bakımından ayırırken *haber programı (haber verme)* kavramını kullanmamıştır. Bu sınıfın öğrencileri *spor programı (bilgilendirme)* (Ö1, Ö6; f 20), *diziler (eğlendirme, bilgilendirme)* (Ö3, Ö5, Ö8, Ö9; f 40), *bilgi yarışmaları (bilgilendirme)* (Ö4; f 10), *belgeseller (eğitime, bilgilendirme)* (Ö2, Ö10; f 20) ve *yarışmalar (eğlendirme, hoşça vakit geçirme)* (Ö7; f 10) gibi kavramları kullanmışlardır.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin televizyon izlerken televizyon programlarının yayın başlangıcında ekranda verilen uyarıcı simgelerin ve açıklamaların ne olduğunu bilme ve ne amaçla kullanıldığını açıklayabilme yeterlilikleri hangi düzeydedir? Sorusuna yönelik bulguları ortaya çıkarmak için öğrencilere izledikleri programlarından sonra:

a) Seçtiğin programın yayın başlangıcında verilen uyarıcı simge veya açıklamaların ne anlama geldiğini biliyor musun? Açıklar mısın? Senin yaş grubuna uygun olarak izleyebileceğin programların uyarı işaretleri hangileridir? Televizyon kanallarından program tercih ederken, bu uyarıcı işaretlere ne kadar dikkat ediyorsun? Sorularına öğrencilerin verdikleri cevaplarda ortaya çıkan kodların, frekans dağılımları Tablo 5.'de görülmektedir.

Tablo 5. Uyarıcı Simge veya Açıklamaların Ne Anlama Geldiğini Açıklarken İfade Edilen Kavramların Dağılımları

Kod	Sınıflar	Öğrenciler	f
Olumsuz örnek oluşturacak davranış	8/A	Ö2, Ö4, Ö9	30
	8/B	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	90
Tüm izleyici kitlesi (Genel izleyici)	8/A	Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	80
	8/B	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	100
Cinsellik içerir	8/A	Ö4, Ö10	20
	8/B	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	

			90
On sekiz yaş üzeri	8/A	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	100
	8/B	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	100
Şiddet/korku içerir	8/A	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	100
	8/B	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	100
On üç yaş ve üzeri	8/A	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	100
	8/B	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	100
Yedi yaş ve üzeri	8/A	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	100
	8/B	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	100
Yaşa uygun olanları izleme (+7, +13, genel izleyici)	8/A	Ö1, Ö3, Ö4, Ö8, Ö9	50
	8/B	Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö10	60
Yaşa uygun olmayanları izleme (cinsellik, +18, şiddet/korku, olumsuz örnek)	8/A	Ö2, Ö5, Ö6, Ö7, Ö10	50
	8/B	Ö3, Ö5, Ö8, Ö9	40

Tablo-5 de görüldüğü gibi 8/A sınıfı öğrencileri televizyon izlerken televizyon programlarının yayın başlangıcında ekranda verilen uyarıcı simgelerin ve açıklamaların ne olduğunu ve ne amaçla kullanıldığını tanımlarken *olumsuz örnek oluşturacak davranış* (Ö2, Ö4, Ö9; f 30), *tüm izleyici kitlesi (Genel izleyici)* (Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 80),

cinsellik içerir (Ö4, Ö10; f 20), *on sekiz yaş üzeri* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 100), *şiddet/korku içerir* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 100), *on üç yaş ve üzeri* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 100), *yedi yaş ve üzeri* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 100), *yaşa uygun olanları izleme (+7, +13, genel izleyici)* (Ö1, Ö3, Ö4, Ö8, Ö9; f 50), *yaşa uygun olmayanları izleme(cinsellik, +18, şiddet/korku, olumsuz örnek)* (Ö2, Ö5, Ö6, Ö7, Ö10; f 50) gibi kavramlar kullanmışlardır. 8/B sınıfı

öğrencileri de konuyu açıklarken *olumsuz örnek oluşturacak davranış* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 90), *tüm izleyici kitlesi (Genel izleyici)* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 100), *cinsellik içerir* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 90), *on sekiz yaş üzeri* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 100), *şiddet/korku içerir* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 100), *on üç yaş ve üzeri* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 100), *yedi yaş ve üzeri* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 100), *yaşa uygun olanları izleme (+7, +13, genel izleyici)* (Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö10; f 60), *yaşa uygun olmayanları izleme(cinsellik, +18, şiddet/korku, olumsuz örnek)* (Ö3, Ö5, Ö8, Ö9; f 40) gibi kavramlar kullanmışlardır.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin bir gazeteyi incelerken gazete ile ilgili temel kavramlardan nasıl faydalanacağını bilme yeterlilikleri hangi düzeydedir? Sorusuna yönelik bulguları ortaya çıkarmak için öğrencilere incelemiş oldukları gazetelerden sonra:

a) **İncelediğin bu gazetede manşet, sürmanşet, tiraj, spot, künye gibi kavramların neyi ifade ettiğini gösterebilir misin?** Sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplarda ortaya çıkan kodların, frekans dağılımları Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6. Gazete İle İlgili Temel Kavramları İfade Etmek İçin Kullanılan Kavramların Dağılımı

Kod	Sınıflar	Öğrenciler	f
Manşet (İri puntolu yazılar)	8/A	Ö1, Ö2, Ö3	30
	8/B	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10	80
Sürmanşet (logonun üzerinde kullanılan başlıklar)	8/A	-	0
	8/B	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6,	50
Tiraj (Baskı sayısı)	8/A	-	0
	8/B	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9	70
Künye (Gazetenin sahibi veya gazetenin sorumluları)	8/A	-	0
	8/B	Ö6, Ö8	20
Spot (Haber içindeki koyu yazılar)	8/A	Ö4	10
	8/B	Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9	60

Tablo 6’da gördüğümüz gibi 8/A sınıfı öğrencilerinden hiç kimse gazetelerdeki temel kavramlar hakkında görüş bildirirken *sürmanşet*, *tiraj* ve *künye* gibi kavramları kullanmamışlardır. Bu sınıfın öğrencileri gazetelerdeki temel kavramlardan *manşet* (Ö1, Ö2, Ö3; f 30) ve *spot* (Ö4; f 10) gibi kavramları kullanmışlardır. 8/B sınıfı öğrencileri de gazetelerdeki temel kavramlar hakkında görüş bildirirken *manşet* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10; f 80), *sürmanşet* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6; f 50), *tiraj* (Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9; f 70), *künye* (Ö6, Ö8; f 20) ve *spot* (Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9; f 60) gibi kavramlar kullanmışlardır.

Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin internette bir konuyu uygulamalı olarak araştırabilme yeterlilikleri hangi düzeydedir? Sorusuna yönelik bulguları ortaya çıkarmak için medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan öğrencilerin internet bağlantılı bir bilgisayarla etkileşimi sağlandıktan sonra:

- a) **İnternette bir konu hakkında araştırma yapmak için nasıl bir yol izlersin? .....** **konusunu internette araştırır mısın?** Öğrencilerin verdikleri cevaplarda ortaya çıkan kodların, frekans dağılımları Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7. İnternette Bir Konu Hakkında Araştırma Yapmak İçin İzlenen Yol İle İlgili İfade Edilen Kavramların Dağılımı

Kod	Sınıflar	Öğrenciler	f
Google’a girmek	8/A	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	100
	8/B	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	100
Bul bölümü	8/A	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	100
	8/B	Ö2, Ö3, Ö7, Ö8, Ö9	50
Ara/bul düğmesi	8/A	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö7, Ö8	60
	8/B	Ö1, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10	70
Enter	8/A	Ö5, Ö10	20
	8/B	Ö8	10
Tıklamak	8/A	Ö2, Ö8	20
	8/B	Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8	50

Tablo-7 de görüldüğü gibi 8/A sınıfı öğrencileri internette bir konu hakkında araştırma yaparken *Google'a girmek* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 100), *bul bölümü* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 100), *ara/bul tuşu* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö7, Ö8; f 60), *Enter* (Ö5, Ö10; f 20) ve *tıklamak* (Ö2, Ö8; f 20) gibi kavramları kullanmışlardır. 8/B sınıfı öğrencileri de internette bir konu hakkında araştırma yaparken *Google'a girmek* (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10; f 100), *bul bölümü* (Ö2, Ö3, Ö7, Ö8, Ö9; f 50), *ara/bul düğmesi* (Ö1, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10; f 70), *Enter* (Ö8; f 10) ve *tıklamak* (Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8; f 5) gibi kavramları kullanmışlardır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada medya okuryazarlığı dersini almış (8/B) ve almamış (8/A) ortaokul öğrencilerinin medya okuma düzeyleri araştırılmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır Birinci alt problemde, öğrenci gruplarından 8/B sınıfı öğrencilerinin iletişim kavramının ne olduğuyla alakalı olarak sahip oldukları bilgi düzeylerinin 8/A sınıfına kıyasla biraz daha fazla olduğu görülmektedir. İnsanın bütün yaşamı boyunca duygularını, düşüncelerini, hayallerini vs. etkili bir biçimde diğer insanlarla paylaşması ciddi bir eğitim gerektirir. Bu eğitime en önemli katkıyı sunan disiplinlerden biri de şüphesiz medya okuryazarlığı dersidir. Bu sonuç Carlsson-Tayie v.d., (2008) "Medya eğitimi aracılığıyla güçlendirme: Bir kültürler arası diyalog" adlı çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Onlar, medya eğitimi almamış bireylerin iletişim, iletişimi oluşturan unsurlar ve iletişim çeşitleri gibi konularda yerinde bir fikre sahip olmadığını ortaya koymuştur. Ulaşılan bir diğer sonuçta, öğrenci gruplarından 8/B sınıfı öğrencilerinin kitle iletişimin ne olduğu ve bu iletişim araçlarının ne amaçla kullanıldığıyla alakalı olarak sahip oldukları bilgi düzeylerinin 8/A sınıfına kıyasla biraz daha fazla olduğudur. Spilsbury (2003) medya okuryazar bireylerin bilgiyi nasıl seçip kullanacaklarını bilme; araç-gereç ve sistemlerin nasıl kullanılacağını bilme; hangi aracın kullanışlı olduğunu ve amaç için en uygun olanın hangisi olduğunu bilme konularında medya okuryazar olmayan bireylere kıyasla daha yeterli düzeyde olduğunu ifade etmiştir. 8/B sınıfı öğrencilerinin medyanın işlevleri konusunda 8/A sınıfına kıyasla biraz daha farkındalık düzeylerinin yüksek olması ulaşılan sonuçlardan biridir. Konuyla alakalı olarak Ulusal İletişim Birliği (NCA) (1998) "K-12 eğitimi için medya eğitimi yeterlilikleri" konulu çalışmasında medya okuryazar bireylerin olmayanlara kıyasla medya organizasyonlarının (Gazeteler, radyo istasyonları, TV, istasyonları, web siteleri) özelliklerini, işlevlerini, nasıl çalıştıklarını ve içeriklerini tanımlayabildiğini daha rahat açıkladıklarını ortaya koymuştur. Ulaşılan diğer bir sonucu incelediğimizde, her iki öğrenci grubunun izledikleri program türlerinin birbirine benziyor olması ve aynı zamanda yetişkinler tarafından izlenen programlar içinde yer alması durumudur. Bu sonuç medya okuryazarlığı dersinde kazandırılmaya çalışılan seçici izleme davranışının medya okuryazarlığı dersini almış öğrenciler tarafından yeterince anlaşılmadığı sonucunu ortaya koyabilir. Cesur-Paker' in (2007), RTÜK'ün (2012), Akçalı'nın (2012) yaptıkları çalışmalar televizyondaki bir programı veya herhangi bir diziyi izleyen çocukla yetişkinin kavrayışı ve anlam dünyası arasındaki farkın giderek belirsizleştiği ve çocukların anlam dünyasının yetişkinlerin kavram - düşünce ve davranış kalıplarıyla donatıldığını yönündedir. Ulaşılan diğer bir sonuç da her iki öğrenci grubunun akıllı işaretlerin ne anlama geldiği konusunda aynı bilgi düzeyine sahip olduğu ama bu uyarıcı işaretlere uyma konusunda 8/B sınıfının biraz daha duyarlı olduğudur. Bu sonuçlar, Güner'in (2011) "İlköğretim II. Kademe öğrencilerinin televizyon dizilerindeki mesajları algılamasında medya okuryazarlığın etkisi" konulu çalışmasıyla da desteklenmektedir. Araştırmamızda, 8/A sınıfı öğrencilerinin gazete ile alakalı (*sürmanşet, logo, tiraj, künye* ve *spot* gibi) kavramlar

hakkında bir şey bilmedikleri, 8/B sınıfı öğrencilerinin de genel olarak gazetelerle ilgili temel kavramlar hakkında kavranılmış değil de ezberlenmiş ve bu yüzden karıştırılan bilgilere sahip oldukları tespit edilmiştir. Her iki grupta yer alan öğrencilerin gazete kavramlarıyla alakalı yetersiz bir bilgiye sahip olmasında gazete alma, okuma, gazetede bir haberi tartışma gibi vb. alışkanlıkların olmamasının önemli etkileri olduğu söylenebilir. Medya okuryazarlığı dersiyle alakalı kazanımların birey tarafından bir yaşam tarzı haline getirilmesi bireyin her çeşit medya aracıyla içli dışlı olmasını gerektirir. Konuyla ilgili olarak, Bacaksız (2010) “*medya okuryazarlığı dersinde gazete ve dergi kullanımı: İzmir’de medya okuryazarlığı dersinin öğrencilerin gazete ve dergi okuma alışkanlıklarına olan etkisi*” konulu çalışmasında evlerine düzenli olarak gazete veya dergi alınan öğrencilerin derse katılımında daha aktif bir tutum sergiledikleri, gazeteye ilişkin kavramlar hakkında diğer öğrencilere oranla daha fazla fikir sahibi olduklarını sonucuna ulaşmıştır. En son alt problemde 8/A ve 8/B sınıfı öğrencilerinin internette bir konu hakkında araştırma yaparken genel olarak *Google’a girmek, bul bölümü, ara/bul düğmesi, enter tuşuna basmak ve tıklamak* gibi ifadeler kullandığı ve bu yolu uygulama esnasında da takip ettikleri görülmektedir. Her iki öğrenci grubunun uygulamada benzer bir süreci takip etmesinde, gelişen ve ucuzlayan teknoloji sayesinde internet bağlantılı bilgisayarlarla ya da internete uyumlu cep telefonlarıyla internet erişiminin çok kolay olması sonucu çıkarılabilir. Konuyla alakalı olarak, TÜİK (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın verilerine göre 06-15 yaş grubundaki çocukların bilgisayar ve İnternet ile tanışma yaşı sırasıyla 8 ve 9’dur. Türkiye’de 1998-2011 arasında internet kullanım oranı yüzde 7 bin 778 oranında artmıştır (Ünver, 2011). Çocuklar varsa evlerindeki internet bağlantılı bilgisayarlarla yoksa her yerde kolayca ulaşılabilen internet kafelerde kolaylıkla internete girebilmektedirler.

ÖNERİLER

Ülkemizde okul çağındaki çocukların kitle iletişim araçlarına ayırdıkları zaman göz önünde bulundurulduğunda medya eğitimi çalışmalarının ilkokuldan itibaren tüm çocuklara verilmesinin gerekliliği de önem kazanmaktadır.

Medya okuryazarlığı projesini, daha da geliştirmek, konunun uzmanlarıyla bu projeyi daha da etkin kılmak için sürekli fikir alışverişinde bulunmak ve dünyada bu konuda en iyi olan ülkelerin takip ettiği stratejileri eğitim programımıza uyarlamak geleceğimiz adına atılacak önemli adımlardır.

Öğretmenlerin medya okuryazarlığı dersi için uygun ortamlara ve bu ortamlarda dersin işlenişinde kullanabilecekleri teknolojik araçlara olan ihtiyaçları giderilmelidir.

Öğrencilerin okulda öğrendikleri medya okuryazarlığı ders kazanımlarını ve becerilerini içselleştirebilmeleri ev ortamında ailelerin vereceği destekle gerçekleşebilir. Bu yüzden ailelerin de sürece katılmaları konusunda bilgilendirici ve eğitici faaliyetler yapılabilir.

Ülkemizde de seçmeli ders konumunda olan medya okuryazarlığı dersinin öneminin anlaşılması için bu dersin zorunlu dersler arasında yerini alması önemlidir.

KAYNAÇA

- AKÇALI, S. İ. (2009) *Tüketim Toplumunda Çocukluğun Yitişi*, (Edt. Selda İçin Akçalı), Nobel Yayınları: Ankara
- ALTUN, A.D. (2009) *Yüzyıl Vatandaşlığı İçin Gerekli Bir Beceri Olarak Medya Okuryazarlığı: Unesco, AB ve Türkiye örnekleri. I. Uluslararası Avrupa Birliği, demokrasi, vatandaşlık ve vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu.*
- ALTUNIŞIK, R., COŞKUN, R., YILDIRIM, E. ve BAYRAKTAROĞLU, S. (2002) *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya Yayıncılık: Sakarya
- AUFDERHEIDE, P. (1992) *Media Literacy: A Report of National Conference on Media Literacy*. Washinton, DC: The Aspen Institute.
- BACAĞIZ, T. (2010) *Medya Okuryazarlığı Dersinde Gazete ve Dergi Kullanımı: İzmir’de Medya Okuryazarlığı Dersinin Öğrencilerin Gazete ve Dergi Okuma Alışkanlıklarına Olan Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- CARLSSON, U., TAYİE, S., JACQUINOT-DELAUNAY, G. (2008) *Empowerment Through Media Education : An Intercultural Dialogue*, (Edt. Perez Tornero J.M. and UNESCO), Washinton DC
- ERTÜRK, Y. D. (2011) *Çocukluk Çağı Gelişim Dönemlerine Göre Medya Kullanımı*. Mustafa (Edt. Ruhi Şirin), Çocuk Vakfı: İstanbul
- GİGLİ, S. (2004) *Children, Youth and Media Around The World: An Overview of Trends & Issues.* http://www.unicef.org/videoaudio/intermedia_revised.pdf adresinden 27 Ağustos 2013’ de edinilmiştir.
- GÜNER, F. (2011) *İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Televizyon Dizilerindeki Mesajları Algılamalarında Medya Okuryazarlığının Etkisi*, (Yayımlanmamış, Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- HAİDER, A. and DALL, E. (2004) *Guideline For Media Literacy in Education*, European Center for Media Literacy Report.
- JENKINS, H. (2006) *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*, New York University Press
- KARTAL, O.Y. (2007) *Ortaöğretim 10. Sınıf Öğrencilerinin Televizyon Dizilerindeki Mesajları Algılamalarında Medya Okuryazarlığının Etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- LEE, A. Y. L. (2010) *Media Education: Definitions, Approaches and Development Around The Globe*, New horizons in education.
- MARTINSON, J. (2009) *The Role Of Media Literacy In The Governance Reform Agenda*, Washinton Dc 20433: The World Bank.
- NCA (1998) *The Speaking, Listening, and Media Literacy Standards and Competency Statements For K-12 Education*. Annandale,VA: National Communication Association from http://www.eric.ed.gov:80/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/15/cf/1f.pdf adresinden 15 Şubat 2013’ de edinilmiştir.

- OXSTRAND, B. (2009) *Media Llteracy Education. Ph Student Department Of Journalism and Mass Communacition*, Sweeden University of Gothenburg
- POTTER, J.W. (2005) *Media Literacy*, Sage Publishing: London.
- RTÜK (2012) *Medya Okuryazarlığı Çalıştayı Başladı*.
http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=7f5f96f6-f1a9-429d-a41c-19bad60002f3 adresinden 23 Haziran 2013'de edinilmiştir.
- SPİLSBURY, J. (2003) *Mapping Media Literacy*, BECTA org: London.
- THOMAN, E. (2009) *Skills and Strategies For Media Education, Edutucational Leadership*.
- THOMAN, E. and JOLLS, T. (2005) *Literacy For The 21 st Centruy*, CML Publish.
- TÜİK (2013) *06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya*.
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866> adresinden 23 Ağustos 2013'de edinilmiştir.
- UNESCO (1997) *Media Studies İn Education*. France: 7, Place de Fontenoy, 75700.
- UYSAL, M. (2006) *Medya ve Şiddet, Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu*, Ankara.
- ÜNVER, M. (2011) *Türkiye'de 1998-2011 Yılları Arası İnternet Kullanım Oranları*
<http://www.bilgideposu.org/genel/turkiyede-1998-2011-yillari-arasi-internet-kullanim-oranlari/>, adresinden 13 Ağustos 2013' de edinilmiştir.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK H. (2011) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık: Ankara

EK-1 TEMALAR VE KODLAR

İletişim

1. Bilgi aktarımı
2. Anlatma
3. iletişim
4. Soru sorma cevaplama
5. Kaynağın alıcıya mesaj iletmesi
6. Cevaplama

Kitle iletişim

1. Afiş/reklam kullanma
2. Televizyon kullanma
3. İnterneti kullanma
4. Gazete kullanma
5. Telefon kullanma
6. Anlatarak

Medyanın İşlevleri

1. Haber verme
2. Bilgilendirme
3. Etkileme
4. Kamuoyu oluşturma
5. Eğitime
6. Eğlendirme
7. Hoşça vakit geçirme
8. Tanıtım (reklam)

TV nin işlevleri

1. Spor programı (Bilgilendirme)
2. Diziler (Eğlendirme, bilgilendirme)
3. Bilgi yarışmaları (bilgilendirme)
4. Belgeseller (Eğitime, bilgilendirme)
5. Kültür programları
6. Haber Programı (haber verme)

Uyarıcı simge ve işaretler

1. Olumsuz örnek oluşturacak davranış
2. Tüm izleyici kitlesi (Genel izleyici)
3. Cinsellik içerir
4. On sekiz yaş üzeri
5. Şiddet/korku içerir
6. Yedi yaş ve üzeri
7. On üç yaş ve üzeri
8. Yaşa uygun olanları izleme (+7, +13, genel izleyici)
9. Yaşa uygun olmayanları izleme

Gazete ile ilgili temel kavramlar

1. Sürmanşet
2. Manşet
3. Tiraj
4. Künye
5. Spot

İnterneti kullanma

1. Bul bölümü
2. Google

3. Ara/bul
4. Enter
5. Tıklamak